

Pavel FABINI (ed.). *Historik Josef Kalousek. Historiografie, politika, kultura a společnost druhé poloviny 19. století*, Jihočeská univerzita, České Budějovice 2016, 239 stran.

Monografie o významném a vlivném historikovi 19. století Josefu Kalouskovi (1838–1915) vychází z původních příspěvků, jež zazněly na interdisciplinární konferenci *Historik Josef Kalousek. Historiografie, politika, kultura a společnost druhé poloviny 19. století* uspořádané Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích a Masarykovým ústavem a Archivem Akademie věd České republiky. Jednotlivých témat se zhostili renomovaní odborníci, a publikace tak představuje zásadní text v soudobých dějinách moderního českého dějepísectví.

Kapitola Jiřího Štaifa nazvaná *Josef Kalousek mezi seberealizací a oddaností Františku Palackému a Františku Ladislavu Riegrovi* je věnována mnohovrstevnatému tématu vztahů mezi těmito předními českými historiky. Štaif se snaží představit Kalouska jako následovníka Palackého a Riegrova souputníka v jejich společném úsilí o národní sebevědomí, opřené o národní historiografii. Ukazuje i na Kalouskův přínos metodologicko-teoretický a jeho roli na pražské univerzitě.

Luboš Velek se v kapitole *Staročeský deník Národ (1863–1866) a jeho redaktor Josef Kalousek* zabývá nelehkými počátky zmíněného deníku Národní strany, který se snažil po politickém odrození Grégrových *Národních listů* plnit roli stranické politické tribuny. Nejen kvůli finančním problémům však nakonec *Národ* i jeho pilný a obětavý redaktor Josef Kalousek neuspěli. Také Viktor Velek v následující kapitole *Josef Kalousek a česká Vídeň na přelomu let 1854 až 1865* představuje víceméně žurnalistické téma. Sleduje reflexe dobové české Vídně právě zmíněným periodikem *Národ*. Prostřednictvím článků lze velmi zdařile rekonstruovat politické ovzduší české Vídně tehdy stejně jako Kalouskovu roli v tomto směru.

Studie redaktora monografie Pavla Fabiniho nese název *Svět politiky a poslanecký mandát Josefa Kalouska*. Josef Kalousek se stal poslancem zemského sněmu za Národní stranu v doplňovacích volbách roku 1880. Fabini sleduje jak zákulisí jeho volby, tak jeho poslanecké úsilí. Marcel Černý se ve stati *Josef Kalousek a Balkán na přelomu 19. a 20. století* věnuje korespondenci Kalouska se Slaviborem Breüerem (známým pod jménem Sáva Chilandarec), jinak Kalouskovým švagrem. Chilandarec po sobě zanechal 204 dopisů, v nichž velmi zajímavě a barvitě líčí život a dobové problémy známého athoského klášterního státu. Kalouskovy dopisy, jež dosáhly počtu 44, jsou stručnější, pro jeho biografy jsou však velmi cenným zdrojem informací pro svou neskrytou intimitu.

Klíčovou roli v monografii hraje kapitola erudovaného historika moderního českého dějepísectví Bohumila Jirouška. Nese název *Josef Kalousek a česká historická věda* a podrobně líčí hlavní oblast Kalouskova odkazu, tedy jeho roli v rámci národní historiografie a vývoj interpretace tohoto odkazu historiografií jako takovou. Kromě toho Jiroušek sleduje také impakt Kalouska jako učitele a školitele další generace historiků, ať už na univerzitě či v dobových vědeckých institucích, v nichž tento zastával významné posty. Jirouškova studie je, jak je u něj čtenář již zvyklý, opřena o akribický a široký archivní výzkum a značný záběh v relevantní odborné literatuře.

Marie Ryantová se v kapitole *Josef Kalousek jako redaktor Archivu českého* věnuje přední ediční práci Josefa Kalouska. Redaktorem této významné edice byl Kalousek téměř pětadvacet let a jeho péčí vyšlo 22 svazků. Dle Ryantové měla náročná ediční práce neblahý vliv na zaostávání Kalouskovy vlastní badatelské a publikační činnosti. Tou se pak zabývá v samostatné kapitole Zdeněk R. Nešpor. Jeho stať nese název *Kalouskova studie o předhusitském kalichu v kontextu dějin a apologie českých pravoslavných*. Autor se zde snaží zdůraznit, že Kalousek svou tvorbou vyvrátil tradované mýty o laickém kalichu v Čechách a jeho souvislosti s odkazem již Cyrila a Metoděje. Kalouskovy teze jsou v tomto směru, jak konstatuje Nešpor, nedoceněny dodnes.

Monografii uzavírá kapitola Jitky Rauchové *Josef Kalousek a revue Osvěta*. Autorka se zde věnuje Kalouskovi coby významnému autorovi Osvěty, jeho recenzím, jubilejním článkům, nekrologům, ale také polemickým statím v rámci dobových sporů, zejména sporu o Rukopisy. Shledává tyto texty velmi významnými pro posouzení Kalouskových názorů na dobovou českou historiografii i pro posouzení jeho vlivu na totéž.

Monografie vysoké odborné kvality vyplnila alespoň prozatím, do doby vzniku autorské syntézy o odkazu Josefa Kalouska, citelnou mezeru v dějinách moderního českého dějepiscectví a bude nutnou součástí odborné knihovničky každého badatele na tomto složitém poli.

Naděžda Morávková

Jaroslav PANÁČEK (ed.), *Kronika města České Lípy mistra Hanse Kriescheho*, Státní oblastní archiv v Litoměřicích a Scriptorium, Litoměřice – Praha 2016, 376 stran.

Jako třetí svazek Edic a studií Státního oblastního archivu v Litoměřicích byla širšímu publiku, v nákladu 450 výtisků, zpřístupněna pozoruhodná českolipská kronika ze sklonku doby předbělohorské a počátku třicetileté války. Dochovala se dokonce i v originále, nikoli však v českolipském okresním archivu, ale v Knihovně Národního muzea. Zcela dosud editována nebyla, ačkoli již obrozenec Václav Hanka pořídil její opis, či spíše faksimile, a znovu ji opsal rovněž archivář Karel Josef Bienert. Odborně se životem a dílem českolipského kronikáře zabýval ostatně např. už známý (česko-)německý historik 19. století Ludwig Schlesinger, stejně jako jeho kolega Wenzel Heimrich, zatímco v době nejnovější přitáhl Kriesche při psaní diplomové práce Veroniku Vosálovou a při syntéze českého měšťanského kronikářství doby předbělohorské Marii Tošnerovou.

Autor kroniky, Hans Kriesche, se narodil 12. května 1570 do českolipské německé protestantské rodiny jako syn stejnojmenného pekaře. Od sedmi let se učil na zdejší škole a v šestnácti se vydal na devítiletý tovaryšský vandr; po návratu z něj se oženil s dívkou z blízké Dubé. Za další tři roky si koupil vlastní dům na předměstí a zřídil v něm pekárnu – v českolipském pekařském cechu mimochodem zastával post písaře. Do roku 1612 se Hansi Krieschemu narodilo osm dětí, jejichž osudy neznáme. Navzdory svému pokročilému věku byl na počátku stavovského povstání povolán do zbraně a v roce 1620 již zastával hodnost kaprála a také v armádě působil jako písař. Česky podle všeho neuměl, byť s ohledem na silnou českou menšinu ve městě z tohoto jazyka přece jen něco pochytil mohl – podobně jako v případě latiny, kterou jistě pasivně ovládl a občas v kronice využil. Zemřel někdy po roce 1622, poté co asi konvertoval ke katolické víře.

Kriescheho kronika čítá 169 listů, na předním příděstí originálu se nachází Hanův nadpis: „Meister Hans Kriesche Kronik der Stadt Böhmisch Leippa bis zum jahre 1621“. Dílo má tři části, totiž kroniku jako takovou, krátkou kroniku rodinnou a rejstřík, resp. obsah; dva listy chybí. Navíc je tu několik novějších přípisků, které nepocházejí od Kriescheho. Pokud jde o autorovy zdroje, uvažuje editor primárně o německy vydaném díle Hartmanna Schedela (opírajícího se o latinskou kroniku A. S. Piccolominiho), jelikož v některých pasážích je mezi nimi doslovná shoda. Některé informace však Kriesche našel i v německém vydání Hájka, jiné v českolipském městském archivu, kam měl přístup, z autopsie pak začal vycházet zřejmě od roku 1598, kdy se usadil ve vlastním domě... a zahájil psaní kroniky. Obecné soudobé informace mohl načerpat z letáků a novin, ale např. v kronice zmíněného turnaje v Praze roku 1616 se zúčastnil osobně.

Kronika zahrnuje celkem přes 500 zpráv, z toho cca 70% o České Lípě a jejím okolí, zbytek připadá víceméně vyrovnaně na Čechy a střední Evropu. Svůj výklad Kries-